

ПРОЦЕНА НА ЗНАЕЊЕТО, СТАВОВИТЕ, ПРАКТИКИТЕ И
ПОТРЕБИТЕ НА ПРАТЕНИЦИТЕ ВО СОБРАНИЕТО НА
РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ВО ВРСКА СО ЧОВЕКОВИТЕ
**ПРАВА НА ЛГБТИ ЛУЃЕТО И ЗАШТИТАТА
ОД ДИСКРИМИНАЦИЈА**

СКРАТЕНО ИЗДАНИЕ
2018 ГОДИНА

Овој документ е скратено издание на „Процена на знаењето, ставовите, практиките и потребите на пратениците во Собранието на Република Македонија во врска со човековите права на ЛГБТИ луѓето и заштитата од дискриминација“. Оригиналната верзија на документот можете да ја најдете на www.hera.org.mk

Издавач:

ХЕРА - Асоцијација за здравствена едукација и истражување

Авторки:

Наташа Бошкова
Драгана Дрндаревска

Уреднички:

Јована Ананиевска
Елена Петровска

Лектура:

Виолета Танчева Златева

Дизајн и внатрешно уредување:

Јана Мишева

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

342.726-055.3

БОШКОВА, Наташа

Проценка на знаењето, ставовите, практиките и потребите на пратениците во Собранието на Република Македонија во врска со човековите права на ЛГБТИ луѓето и заштитата од дискриминација / [авторки Наташа Бошкова Драгана Дрндаревска]. - скратено изд. - Скопје : Асоцијација за здравствена едукација и истражување Х.Е.Р.А, 2018. - 12 стр. : табели ; 30 см

Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-4598-92-3

1. Дрндаревска, Драгана [автор]

а) Лица со различна сексуална ориентација - Заштита од дискриминација

COBISS.MK-ID 106195466

СОДРЖИНА

1. Вовед	4
2. Методологија	5
3. Клучни наоди	6
3.1. Клучни наоди од деск анализата на закони, подзаконски акти, програми на политички партии и иницијативи на граѓански организации	6
3.2. Клучни наоди од интервјуата со пратениците	8
3.2.1. Знаења и ставови на пратениците за прашања поврзани со правата на ЛГБТИ луѓето	8
3.2.2. Практиките на пратениците во Собранието на Република Македонија од аспект на заштита на човековите права, недискриминација и правата на ЛГБТИ луѓето	12
3.2.3. Потребите на пратениците во Собранието на Република Македонија за подобрување на нивната улога во заштитата на човековите права, недискриминација и правата на ЛГБТИ луѓето	14
4. Заклучок	15
Табела 1. Поддршка на иницијативи на граѓански организации во врска со правата на ЛГБТИ луѓето и поврзани барања во предизборниот период од страна на парламентарните политички партии	5
Табела 2. Графички приказ на одговорите на пратениците во однос на современите и признати научни факти и информации за хомосексуалноста и трансродовоста	7
Табела 3. Одговори на пратениците за поддршката кон поединечни закони и политики за унапредување на ЛГБТИ правата	9

1. ВОВЕД

Непочитувањето на правата на ЛГБТИ луѓето, особено одбивањето да се донесат закони и политики кои ќе ја заштитат оваа група од насилство, дискриминација и говор на омраза беше посочувано како проблем од страна на граѓанските организации, регионалните и меѓународните тела за заштита на човековите права, вклучително и Европската комисија. Извештаите за напредокот на Македонија во процесот на евроинтеграцијата континуирано укажуваат на потребата од подобрување на законската рамка за заштита од дискриминација и подобрување на праксата во истражувањето на наводите за постоење на случаи на дискриминација и насилство врз ЛГБТИ луѓето.¹

Собранието на Република Македонија како законодавен орган е надлежен да донесува нови и изменува и дополнува постоечки закони, па поддршката од мнозинство пратеници е неопходна за подобрување на законската рамка за унапредување на правата на ЛГБТИ луѓето. Резултатите од предвремените парламентарни избори од 2016 година ги зголемија очекувањата на ЛГБТИ активистите, но и на меѓународната јавност во однос на создавање политичка волја за донесување закони и политики со кои Република Македонија ќе ги исполни преземените обврски и ќе ги пресретне континуираните барања за унапредување на правата на ЛГБТИ.

Со цел обезбедување на податоци за знаењето, ставовите, капацитетите, практиките и потребите на пратениците во актуелниот состав во Собранието, Асоцијацијата за здравствена едукација и истражување ХЕРА, во партнерство со Коалицијата Маргини, ја спроведе Процената на знаењето, ставовите, практиките и потребите на пратениците во Собранието на Република Македонија во врска со човековите права на ЛГБТИ луѓето и заштитата од дискриминација.

¹ Европска комисија. Извештај за напредокот на Македонија за 2015 година, Брисел 2015.

2. МЕТОДОЛОГИЈА

За потребите на оваа проценка, во периодот од јули до октомври 2017 година, се спроведе истражување преку полуструктурирани интервјуа со пратеници од Собранието на Република Македонија. За да се обезбеди увид во правниот и политичкиот контекст во кој работат пратениците, направени се деск анализа на програмите на политичките партии од парламентарните избори во 2016 година, анализа на заложбите на парламентарните политички партии за подобрување на законите и политиките за заштита на правата на ЛГБТИ, изразени преку потпишување декларации и слични иницијативи на граѓанските организации, анализа на законите и подзаконските акти на Собранието на Република Македонија и анализа на претходните иницијативни во Собранието поврзани со правата на ЛГБТИ луѓето.

Првично беше одреден примерок кој одговара на процентуалната застапеност на политичките партии во Собранието, етничката припадност и родот. Овој примерок не се постигна бидејќи голем дел од пратениците од политичката партија ВМРО-ДПМНЕ² одбија да учествуваат во интервјуата и не одговараа на поканите и телефонските повици, или постојано го одложуваа учеството во интервјуата. Пратеник од Демократска партија на Турците на Македонија одби да учествува во интервјуто поради тоа што ставовите на неговата политичка партија по однос на ова прашање биле конзервативни и не сметаше дека треба да учествува. Поради оваа состојба, со истражувањето не успеавме да добиеме релевантни податоци за ставовите, знаењата и практиките на пратениците од сите парламентарни политички партии, што претставува главно ограничување на процената.

Во интервјуто учествуваа вкупно 13 пратеници, претставници на следните политички партии:

Табела 1. Број на пратеници од политички партии кои учествуваа во интервјуто

Политичка партија	Жени	Мажи	Вкупно
ВМРО-ДПМНЕ	1	0	1
СПМ	0	1	1
БЕСА	0	1	1
Демократска партија на Турците на Македонија	0	0	0
Вкупно пратеници од опозицијата	1	2	3
СДСМ	0	3	3
Алијанса за Албанците	0	1	1
ДУИ	1	1	2
Независни пратеници	1	1	2
ЛДП	1	0	1
ДОМ	1	0	1
Вкупно пратеници од власта	4	6	10
Вкупно	5	8	13

² Во интервјуата учествуваше само една пратеничка од ВМРО-ДПМНЕ.

3. КЛУЧНИ НАОДИ

3.1. КЛУЧНИ НАОДИ ОД ДЕСК АНАЛИЗАТА НА ЗАКОНИ, ПОДЗАКОНСКИ АКТИ, ПРОГРАМИ НА ПОЛИТИЧКИ ПАРТИИ И ИНИЦИЈАТИВИ НА ГРАЃАНСКИ ОРГАНИЗАЦИИ

1. Пратениците во Собранието, согласно Законот и Деловникот, имаат **широко поставени можности за дејствување во насока на унапредување на правата на ЛГБТИ луѓето**, а административно-техничката поставеност на законодавниот орган дава фактички можности за операционализација на законските и деловничките одредби. Освен законодавната надлежност, пратениците имаат и други механизми како да влијаат кон унапредување на ЛГБТИ правата, како што се **пратеничките прашања, надзорните расправи, работата на собраниските комисии, основање на анкетни комисии за прашања од јавен интерес, основање на работни групи, вклучување на експерти во работата, спроведување на истражувања и анализи**, но и можности за вклучување на граѓански организации и граѓани во работата на Собранието. Постои и можност за неформално организирање на пратениците во групи, заради нивно обединување околу одредени прашања во интерес на правата на граѓаните.

2. Правата на **ЛГБТИ луѓето речиси отсутнуваат од пишаните програми на парламентарните политички партии**, со исклучок на ДОМ, во чија Програма има посебно поглавје посветено на ЛГБТИ луѓето. Во Програмата на ЛДП дискриминацијата врз основа на сексуална ориентација е изречно препознаена. Во Програмата на СДСМ, ЛГБТИ луѓето се споменуваат само во контекст на заедница која е жртва на говор мотивиран од омраза и насилство, додека кај ВМРО-ДПМНЕ отсутнува какво било препознавање на ЛГБТИ луѓето како заедница од интерес. ДУИ се залага за родовата еднаквост, но во истиот текст ја потенцира важноста од зачувување на семејните вредности и улогата на жената во семејството, што се коси со претходно промовираниот концепт на родова еднаквост. Во Програмата на Беса не се препознаени ЛГБТИ луѓето, туку за човековите права се зборува единствено од аспект на афирмација на етничките прашања на Албанците. Иако сличен заклучок можеме да донесеме и за Програмата на Алијанса за Албанците, сепак таа содржи јасни заложби за почитување на човековите права на сите граѓани согласно европските стандарди.

3. Повеќето од **политичките партии кои го сочинуваат парламентарното мнозинство во предизборниот период дадоа поддршка на иницијативите на граѓанските организации** преку потпишување на декларации, барања и слични документи за унапредување на правата на ЛГБТИ луѓето и за поврзани прашања. **СДСМ, ДОМ и ЛДП поддржаа директни барања за унапредување на правата на ЛГБТИ**, како законски промени и мерки за заштита од дискриминација и насилство, унапредување на правата на транс-луѓето и слично. Од албанските партии од парламентарното мнозинство **АА е единствената партија која ја поддржа иницијативата за одржливост на ХИВ-програмата и унапредување на наставните содржини за сексуално и репродуктивно здравје и права**, додека ДУИ даде поддршка само за ратификација на Истанбулската конвенција. **ВМРО-ДПМНЕ не се потпиша на ниту една иницијатива на граѓанските организации, а БЕСА го поддржа само барањето за ратификување на Истанбулската конвенција. (Табела 2)**

Табела 2. Поддршка на иницијативи на граѓански организации во врска со правата на ЛГБТИ луѓето и поврзани барања во предизборниот период од страна на парламентарните политички партии

	СДСМ	ВМРО-ДПМНЕ	ДУИ	БЕСА	ДОМ	ЛДП	АА	ПЕИ	НСДП	ГРОМ
ЛГБТИ луѓето треба да имаат еднакви граѓански права како сите други граѓани	✗				✗	✗				
Воведување на содржини поврзани со ЛГБТИ во средните училишта	✗				✗	✗				
Јавно осудување на говорот на омраза врз основа на СОРИ	✗				✗	✗				
Внесување на СОРИ во Законот за дискриминација	✗				✗	✗				
Законски промени со кои ќе се препознаат семејства од истополови двојки ³	✗				✗	✗				
Правно признавање на родот во лични документи ^{4,5}	✗				✗	✗				
Покривање на финансиските трошоци од ФЗОМ за медицинско потврдување на родот	✗				✗	✗				
Унапредување на наставните програми со содржини од сексуалното и репродуктивното здравје и права	✗				✗	✗	✗		✗	
Одржлив национален одговор кон ХИВ	✗				✗	✗	✗	✗	✗	
Иницијатива на Фондацијата „Фридрих Еберт“, „Обврска сега! За денот потоа!“	✗				✗	✗				
Измени на Законот за прекинување на бременоста	✗				✗	✗			✗	
Спречување и заштита од различни форми на насилство врз жени и ратификација на Истанбулската конвенција	✗		✗	✗	✗	✗	✗		✗	✗

³ Во прашалникот на организацијата Субверзивен фронт, СДСМ одговори дека нема мислење за ова прашање, но го поддржа со потпишување на иницијативата на Фондацијата „Фридрих Еберт“ „Обврска сега! За денот потоа!“

⁴ Во прашалникот на организацијата Субверзивен фронт, ЛДП одговори дека нема мислење за ова прашање, но го поддржа со потпишување на иницијативата на Фондацијата „Фридрих Еберт“ „Обврска сега! За денот потоа!“

⁵ Барањата во документот вклучуваа: законска и фактичка заштита од насилство, дискриминација и говор на омраза на ЛГБТИ во Законот за спречување и заштита од дискриминација и Кривичниот закон, донесување Национална стратегија против хомофобија и трансфобија, регулатива за правно признавање на родот, промени во Законот за семејство, покривање на трошоците за медицинско потврдување на родот од ФЗОМ.

3.2. КЛУЧНИ НАОДИ ОД ИНТЕРВЈУАТА СО ПРАТЕНИЦИТЕ

3.2.1. ЗНАЕЊА И СТАВОВИ НА ПРАТЕНИЦИТЕ ЗА ПРАШАЊА ПОВРЗАНИ СО ПРАВАТА НА ЛГБТИ ЛУЃЕТО

1. Интервјуираните пратеници имаат **делумни познавање на законската рамка за заштита од дискриминација на ЛГБТИ луѓето**. Пратениците го препознаваат Законот за спречување и заштита од дискриминација, но немаат конкретни информации што тој регулира и кои тела се надлежни. Дел од пратениците го препознаваат проблемот со функционалноста и независноста на Комисијата за заштита од дискриминација.

Комисијата како тело е во ред, но не сме задоволни од начинот на кој функционира и кои се придобивките, резултатите од тоа функционирање. Веројатно треба да се градат и капацитетите на членовите на комисијата и да се имаат повеќе финансиски средства во тој поглед, но според мене е важна политичката волја на оние кои го работат тоа.⁶

2. Различно е знаењето на пратениците за говорот на омраза и дали и како е регулирано ова прашање во Македонија. **Само четворица од испитаните пратеници (31 %) експлицитно одговориле дека говорот на омраза се санкционира, а тројца (23 %) од нив го посочиле Кривичниот законик** како документ кој го регулира ова прашање, додека едниот не знае точно кој закон го регулира ова прашање. Покрај немањето јасна рамка, интервјуираните пратеници како проблем ја идентификуваат и практиката на неказнување на говорот на омраза.

Говорот на омраза би требало да се санкционира, но јас мислам дека такво нешто во Македонија не се практикува.⁷

3. Интервјуираните пратеници покажаа **поголемо знаење за законите со кои се казнува насилството мотивирано од омраза**. Приближно сите (92 %) посочија дека насилството од омраза се казнува. Различно е нивото на знаење за точните закони кои го регулираат насилството од омраза, но со појаснувањето на одговорите кон ова прашање пратениците го идентификуваат проблемот во имплементацијата на законите.

4. Кога станува збор за нивото на познавање **конкретни податоци/факти кои се однесуваат на ЛГБТИ луѓето**, а кои се во тесна врска и со ставовите на интервјуираните пратеници кон ЛГБТИ луѓето, тие **имаат соодветни познавања**. Најголем дел од интервјуираните пратеници (69 %) се согласуваат дека хомосексуалноста не е болест. Еден од интервјуираните пратеници наведува дека не е сигурен, а останатите пратеници (23 %) јасно кажуваат дека хомосексуалноста ја сметаат за болест, на што еден од интервјуираните додава дека може да се користи терминот „родена склоност“, бидејќи „болест“ е прегрубо.⁸

⁶ Интервју бр. 4, пратеник од ДОМ.

⁷ Интервју бр. 6, пратеник од ДУИ.

⁸ Интервју бр. 12, пратеник од АА.

Кај прашањата што се однесуваат на ХИВ, сексуалната ориентација на децата кои имаат родители од ист пол и родовиот идентитет на луѓето, се забележуваат помали знаења или поголеми предрасуди. Ваквите резултати кај некои од пратениците се должат на информациите кои ги емитуваат медиумите или недостигот од нив, а кај други на лични предрасуди поврзани со ЛГБТИ луѓето. **(Табела 3)**

На пример, еден од пратениците го сподели својот критички став во однос на она што се објавува во медиумите за ХИВ:

Немам точни статистички податоци, сум слушал дека тоа е една од главните причини за пренос на овие болести. Што не мора да значи дека е ова точно, повеќе хетеросексуалци пренесуваат. Да беше точно, ќе имавме само заболени мажи.⁹

Табела 3. Приказ на одговорите на пратениците во однос на современите и признати научни факти и информации за хомосексуалноста и трансродовоста

	Точно	Неточно	Непрецизен
Според согледувањата на современата наука, хомосексуалноста е болест.	1	9	3
Хомосексуалноста може да се излекува со соодветна психијатриска и хормонска терапија.	4	8	1
Македонија е меѓу земјите во Европа каде има најмал процент на геј-мажи кои отворено живеат со својот статус.	12	1	
Во најголем број случаи живеењето под притисок да не се искаже сопствениот родов идентитет и сексуалната ориентација може да биде штетно за општото здравје на индивидуите.	13		
Искуството на љубов е слично за сите луѓе, без разлика на сексуалната ориентација.	12	1	
Доминантен начин на пренос на вирусот ХИВ во светот е сè уште сексуалниот однос, а на прво место е половиот однос меѓу мажи кои имаат секс со мажи.	7	4	2
Хомосексуалците кои живеат со партнер/ка од ист пол се исто толку среќни колку и жените и мажите во хетеросексуален брак.	12	1	
Поверојатно е дека децата кои живеат со родители од ист пол и самите ќе станат хомосексуалци.	4	7	2
Сексуалноста е приватна работа и хомосексуалците нема потреба за тоа да зборуваат во јавноста.	4	11	
Хомосексуалноста и трансродовоста се западни феномени, несвојствени за Македонија.	2	11	
Луѓето се раѓаат или како мажи или како жени и од тоа зависи и дали ќе се идентификуваат како машки или женски род.	3	7	3

⁹ Интервју бр. 12, пратеник од АА.

5. Сите пратеници, освен еден пратеник од Социјалистичката партија на Македонија, **ги препознаваат ЛГБТИ луѓето како жртви на дискриминација и повреда на правата.**

Па двосмислено ви е прашањето, зашто јас не можам да ви дадам соодветен одговор, значи едно е традиција, друго е општествена поставеност, и тие не се вклопуваат во општеството и не ги прифаќа општеството. Затоа и последиците се такви.¹⁰

Најголем дел од пратениците **сметаат дека ЛГБТИ луѓето не уживаат соодветна законска заштита (92 %) и дека институциите се однесуваат понеповолно кон нив (77 %)**, иако повеќето не се запознати со домашни закони кои содржат забрана за дискриминација врз основа на сексуална ориентација, макар што во Македонија има осум вакви закони.

6. **Најслабо знаење пратениците покажуваат за состојбата на трансродовите луѓе** и можноста медицински и правно да им се признае родот. Информациите со кои располагаат се добиени од медиумите, кои известуваа за операцијата за промена на полот изведена во една од приватните клиники во Македонија, но немаат информации како и дали е ова прашање системски регулирано. Приближно **половина од интервјуираните пратеници не се запознати со предизвиците со кои се соочуваат трансродовите луѓе.** Само еден пратеник го посочи проблемот со правното признавање на родот во документите на трансродовите луѓе.

Не можат да ги променат податоци во документите. Имавме случај во гимназијата ХХ кога ученик имаше проблем да добие свидетелства со променето име и презиме. Поради нејасен закон, училиштето имаше проблем со решавање на ова прашање.¹¹

7. Мнозинството (85 %) од интервјуираните пратеници сметаат дека во Македонија граѓани кои се најмногу изложени на дискриминација се Ромите и дека дискриминацијата врз основа на етничка припадност е најзастапена. **Повеќе од половина од пратениците (54 %), покрај другите, ги издвоија ЛГБТИ луѓето како едни од најдискриминираните граѓани,** додека тројца ги посочија и луѓето со попреченост.

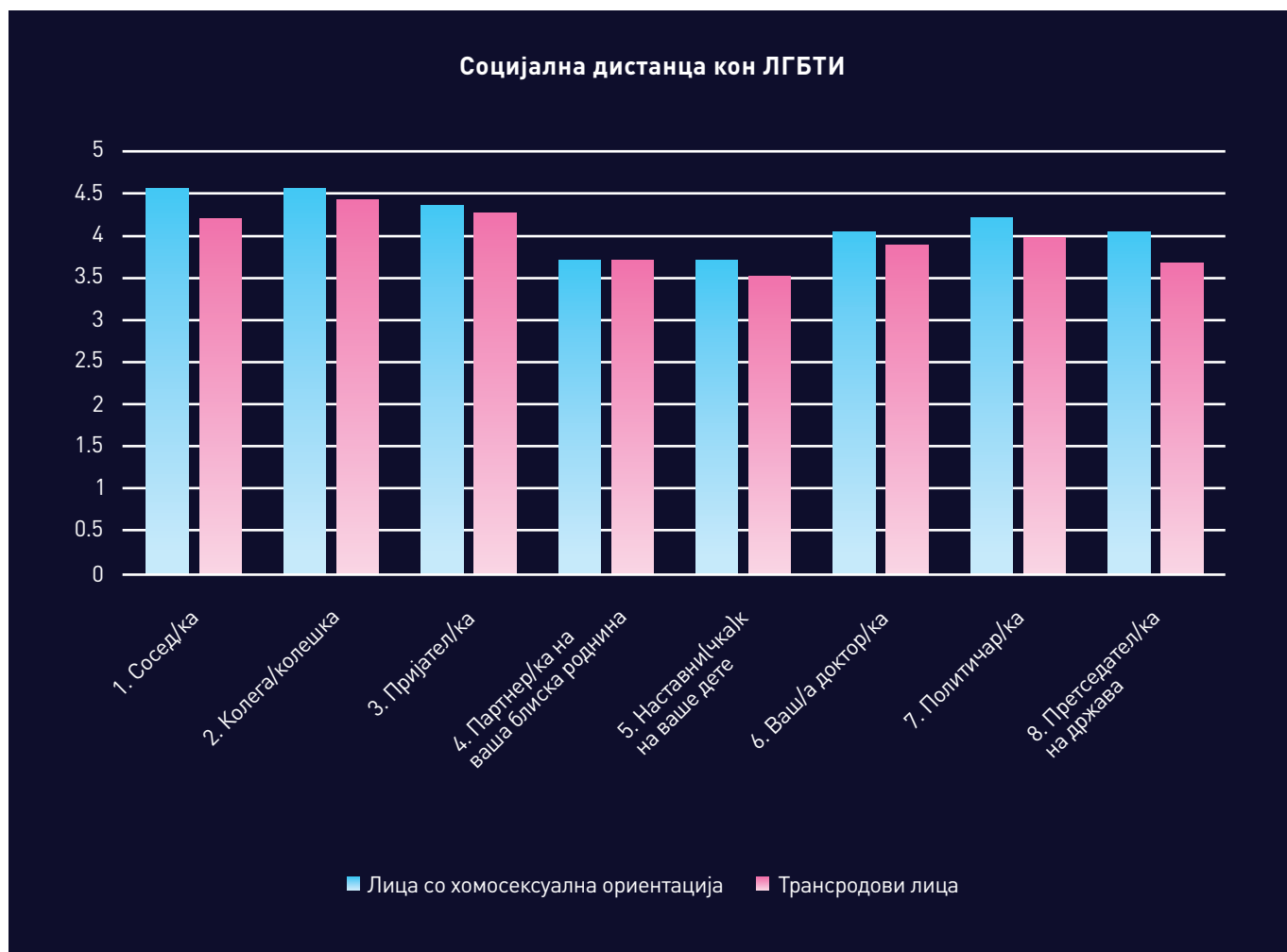
8. Социјална дистанца кон ЛГБТИ луѓето

Најголем дел од интервјуираните пратеници покажуваат **ниско ниво на социјална дистанца кон луѓето со различна сексуална ориентација и родов идентитет.** Социјалната дистанца кон трансродовите луѓе е незначително поголема и таа варира во зависност од улогата на трансродовото лице. Еден пратеник покажа високо ниво на социјална дистанца независно во која улога се наоѓаат хомосексуалците, а незначително поголема дистанца во однос на трансродовите луѓе, посебно кога лицето е во улога на политичар. Кај дел од пратениците **дистанцата се зголемува од средна до висока кога лицето со различна сексуална ориентација или родов идентитет е во улога на наставник или партнер/ка на нивно блиско лице,** додека кај еден пратеник дистанцата се зголемува и кога лицето е во улога на доктор, политичар и претседател на држава.

¹⁰ Интервју бр. 11, пратеник од СПМ.

¹¹ Интервју бр. 13, пратеник од ЛДП.

Графички приказ 1. Социјална дистанца кон ЛГБТИ

Приказ на одговорите на пратениците на прашањето „Во која мера би прифатиле лице со хомосексуална ориентација и трансродово лице во горенаведените ситуации?“ (1 - воопшто не би прифатил/а, 5- целосно би прифатил/а)

3.2.2. ПРАКТИКИТЕ НА ПРАТЕНИЦИТЕ ВО СОБРАНИЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ОД АСПЕКТ НА ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА, НЕДИСКРИМИНАЦИЈА И ПРАВАТА НА ЛГБТИ ЛУЃЕТО

1. На најголем дел од пратениците ова им е прв мандат, а на помал дел втор. Повеќето пратеници немале досега можност да учествуваат во расправи, да земат збор или да постават пратеничко прашање поврзано со ЛГБТИ луѓето, но најголем дел (62 %) изразија подготвеност тоа да го направат во иднина. Нити еден пратеник не учествувал на обука за правата на ЛГБТИ луѓето, додека шест пратеници веќе имале контакти со ЛГБТИ организации.

2. **Ниту еден пратеник не би се воздржал од гласање кога станува збор за правата на ЛГБТИ луѓето и велат дека би гласале согласно личните убедувања, а не партиските инструкции. Само 15% одговорија во насока на тоа дека партиските ставови се исто така важни.**

Ако се разидуваат моите ставови со ставовите на политичката партија, ќе се борам интерпартиски за да се променат. Искрено, она што ќе биде партиски став барем во овој поларизиран момент помеѓу две партии, ќе мора да се испочитува. Но ќе пробам да ги приближам ставовите.¹²

3. Заштитата од насилство ужива највисок степен на поддршка од страна на пратениците, а правото на посвојување на деца најниска. Треба да се има предвид дека во Република Македонија прашањата за истополови бракови и посвојување на деца се чинат апстрактни и далечни, па и одговорите на овие прашања сами по себе се деклараторни заложби дадени надвор од политичкиот контекст. **Заштитата од насилство и говор на омраза ужива поширока поддршка од заштитата од дискриминација врз основа на сексуална ориентација и родов идентитет.** Ова најверојатно се должи на тоа што измените во Законот за спречување и заштита од дискриминација се започнати, а новиот Предлог-закон кој ги вклучува сексуалната ориентација и родовиот идентитет досега беше предмет и на јавни дебати, па партиите имале можност да донесат конкретни одлуки кои набрзо ќе треба и да се спроведат. Пратениците од власта и пратениците од албанските партии и од опозицијата даваат поддршка за заштита од дискриминација на ЛГБТИ луѓето, додека еден пратеник од ВМРО-ДПМНЕ е против, а друг пратеник од опозицијата нема конкретен одговор. **(Табела 4)**

4. Воздржаноста во однос на прашањата за трансродовите луѓе е поголема, а поддршката помала. Прашањето за **правно признавање на родот** во врска со промената на матичниот број и ознаката за пол во документите за лична идентификација **ужива поголема поддршка (85 %) од медицинското потврдување на родот (62 %)**, најверојатно поради буџетските импликации. На правното признавање на родот се гледа како на лично право на граѓаните да се идентификуваат или да не се идентификуваат со полот назначен со раѓањето и како на право за нивно самоопределување. **(Табела 4)**

Ако лицето го бара тоа, зошто да не. Граѓанинот си ја плаќа личната карта и пасошот. Ако мажот вика: Не, жена сум, сакам Ж да ми стои – зошто да не?¹³

¹² Интервју бр. 9, пратеник од СДСМ.

¹³ Интервју бр. 8, пратеник од ДУИ.

Табела 4. Одговори на пратениците за поддршката кон поединечни закони и политики за унапредување на ЛГБТИ правата

Прашања	Број на пратеници кои одговориле:			
	Би предложил/а и би поддржал/а	Би поддржал/а	Не	Зависи/можеби/немам став/би поддржал/а ако...
Внесување на сексуалната ориентација и родовиот идентитет во ЗСЗД	6	5	1	1
Забранување и казнување на говор на омраза врз основа на СОРИ	8	4		1
Забрана на насилство и дела од омраза врз основа на СОРИ во КЗ	9	4		
Внесување на СОРИ во Законот за превенција и заштита од семејно насилство	9	4		
Донесување на Национална стратегија против хомофобија и трансфобија (предлогот не е од понудените опции, бидејќи предлагач е МТСП)		12	1	
Од Буџетот на Република Македонија финансиски да се поддржуваат кампањи и културни настани за промоција на правата на ЛГБТ заедницата	5	4	3	1
Од Буџетот на Република Македонија да се финансираат сервиси за психо-социјална поддршка на ЛГБТ луѓето жртви на насилство (сместување во shelтер центар, психо-социјално советување, бесплатна правна помош и сл.) (предлогот не е од понудените опции, бидејќи предлагач е МТСП)		12	1	
Политика/мерка со која ќе им се овозможи на транс-луѓето во Македонија да прават медицинска промена на полот	4	4	2	3
Закон со кој ќе им се овозможи на транс-луѓето во Македонија да прават правна промена на полот во документите за лична идентификација	6	5	2	
Дали би поддржале/учествувале на Парада на гордоста во Република Македонија	8		4	1
Закон за регистрирани истополови партнерства во Република Македонија	6	3	3	1
Закон за истополови бракови во Република Македонија	5	3	4	1
Промени во Законот со кои ќе се овозможи истополови двојки да посвојуваат деца	2		6	5

3.2.3. ПОТРЕБИТЕ НА ПРАТЕНИЦИТЕ ВО СОБРАНИЕТО НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА ЗА ПОДОБРУВАЊЕ НА НИВНАТА УЛОГА ВО ЗАШТИТАТА НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА, НЕДИСКРИМИНАЦИЈА И ПРАВАТА НА ЛГБТИ ЛУЃЕТО

1. Пратениците набројуваат различни пречки во својата работа во насока на застапување за правата на ЛГБТИ луѓето. Меѓутоа голем дел од нив сметаат и дека **немаат значајни пречки туку го истакнуваат подобрувањето на состојбата** и зголемувањето на политичката волја кај власта за промена на состојбите. Дел од пратениците како главни пречки го истакнаа непотребното одолжување и своевидното „блокирање“ на законодавниот дом од страна на ВМРО-ДПМНЕ, што од една страна предизвикува неможност за дијалог и конструктивна дебата. Пратеник од власта истакна и дека како пречка го гледа партиското дејствување на пратениците, наспроти застапувањето на индивидуални ставови, бидејќи пратеници кои поддржуваат ЛГБТИ права можат да се најдат од редовите и на опозицијата и на власта, но во Собранието мора да дејствуваат по инструкции.

...промена на културата, ставовите и менталитетот на најголемите политички партии. Тие се на некој начин, за среќа или за жал, двигатели на општеството, дури и по однос на креирање на мнение по различни прашања. Кога во една политичка партија ќе се намали набојот по однос на овие прашања, и кога ќе се намали потребата да се печалат политички поени по однос на овие прашања, тогаш ќе бидеме на друго ниво, и тоа ќе резултира со позитивни резултати и во однос на пратениците и Собранието и по однос на целото општество.¹⁴

2. **Дел од пратениците искажаа волја да ги искористат сите механизми што ги имаат на располагање** со цел унапредување на ЛГБТИ правата, **а дел повеќе се гледаат како поддршка на пратениците иницијатори**, додека на некои им се потребни повеќе информации или поактивно би се вклучиле и би поддржале иницијативи зависно од темата, односно **би поддржале мерки за унапредување на граѓанските права какви што се дискриминацијата и заштитата од насилство**. Пратениците својата улога повеќе ја гледаат во интензивирање на соработката со граѓанските организации, поддршка на законодавните иницијативи, особено на ЗСЗД, организирање на комисиска расправа во соработка со граѓанските организации, поставување на пратеничко прашање и земање збор во дебати и расправи. Во овој дел пратеник од опозицијата истакна дека Постојаната анкетна комисија за заштита на слободите и правата на граѓанинот нема заседавано осум години и дека се потребни напори за ревитализирање на оваа Комисија, на која можат да се отворат и ЛГБТИ прашањата.

3. Пратениците сметаат дека **за да се застапуваат поуспешно за правата на ЛГБТИ луѓето, би им помогнале дополнителни активности за развој на нивните капацитети**, како обуки, искуства од други земји, соработка со институциите и граѓанските организации и мерки за подигнување на јавната свест.

¹⁴ Интервју бр. 9, пратеник од СДСМ.

4. ЗАКЛУЧОК

Пратениците имаат на располагање соодветни законски и деловнички механизми за да се застапуваат активно за унапредување на правата на ЛГБТИ луѓето. Согласно анализата на програмите на политичките партии и нивните заложби во предизборниот период, актуелното парламентарно мнозинство има политичка волја во рамките на своите надлежности да работи на унапредување на правата на ЛГБТИ луѓето.

Парламентарното мнозинство го сочинуваат политички партии од центарот или централно-леви кои изречно ја поддржуваат заштитата од дискриминација, насилство и говор на омраза кон ЛГБТИ луѓето. Поддршка за овие прашања даваат и повеќето од пратениците од албанските политички партии, вклучително и Беса. ВМРО-ДПМНЕ и Беса се опозициски партии со најголем број пратеници, а во иднина можат да се појават како опоненти на унапредувањето на правата на ЛГБТИ заедницата и притоа можат да го користат ова прашање за самопромоција како заштитници на „семејните вредности“.

Пратениците кои учествуваа во оваа процена располагаат со ограничени или делумни знаења за постојната законска рамка за заштита од насилство и дискриминација, но најголем дел од интервјуираните пратеници покажуваат ниско ниво на социјална дистанца, односно не постои високо ниво на предрасуди и стигма. Повеќето од пратениците ги препознаваат ЛГБТИ луѓето како жртви на дискриминација и насилство и сметаат дека треба да се унапредат состојбите во повеќе области, преку унапредување на законската рамка, но и преку активности за промена на свеста. Во однос на правата на трансродовите луѓе, пратениците располагаат со малку информации за потребите и состојбите, а со тоа се и повоздржани за поддршка на конкретни закони или политики во одговор на потребите на трансродовите луѓе, макар што дел од пратениците покажуваат подготвеност да поддржат закон со кој ќе се обезбеди лесен пристап до правно признавање на родот. Иако во помал број за разлика од заштитата од насилство и дискриминација, пратениците ја поддржуваат вонбрачната и брачната заедница меѓу истополови двојки, но не и посвојувањето деца.

Согласно досегашното искуство на работата на Собранието, пратениците дејствуваат во согласност со партиските ставови и одлуки, а собраниските расправи за правата на ЛГБТИ луѓето досега биле повод за говор на омраза и партиски пресметки со опонентите. Повеќето од испитаните пратеници покажуваат волја активно да се залагаат за унапредување на состојбите со ЛГБТИ луѓето и притоа да ги користат собраниските механизми, но и својата општествена позиција на пратеници. Донесувањето на Нацрт-законот за спречување и заштита од дискриминација, кој ги содржи сексуалната ориентација и родовиот идентитет како основи, се гледа како следен чекор кон унапредување на ЛГБТИ правата, за кој пратениците од парламентарното мнозинство и Беса даваат поддршка.

Kingdom of the Netherlands

Citizens for change!